

Oponentský posudek

Daniel Kubín: *Vztah žáků k učení a poznání – váha a struktura intelektuálních a školních poznatků*

Bakalářská práce **Daniela Kubína** je sondou do podoby poznatkových bilancí žáků osmého ročníku základní školy s důrazem na vztah k poznání v podobě školních a intelektuálních poznatků.

Daniel Kubín se rozhodl pro opakování výzkumu vztahu žáků k poznání prostřednictvím poznatkových bilancí, jež vycházejí z pařížských výzkumů B. Charlota a v českém prostředí byly realizovány Pražskou skupinou školní etnografie v letech 1992 a 2002. Zvolil téma jistě relevantní, zajímavé už kvůli desetiletému časovému odstupu od posledního sběru poznatkových bilancí. Originální je pak jeho volba soustředit se na oblast školních poznatků v souvislosti s reformou vzdělávání.

Při sběru dat, jejich přepisu, kódování a statistickém zpracování spolupracoval autor se svou kolegyní Lucií Pospíchalovou. Taková spolupráce se ukázala jako velmi přínosná, protože zpracování textů od sto sedmnácti dětí vyžadovalo nemalé úsilí a práci, která sama o sobě přesahuje rozměry výzkumu pro bakalářskou práci. Rozsah výzkumného materiálu a s ním spojená otázka výběru toho podstatného na úkor objemu dat, se také podle mého názoru staly hlavní výzvou celé práce.

Pokud jde o celkový charakter práce, téma je představeno standardním způsobem – teoretickým úvodem a následnou prezentací výzkumu.

Výzkumné otázky jsou zřetelně představeny v úvodu, avšak sousto se zdá poměrně velké: cílem výzkumu je zjistit, co je pro žáky důležité, co chápou pod pojmem učení, jak se v čase změnila kategorie a podrobněji pak, jak se proměňuje oblast školních a intelektuálních poznatků. Takto formulovaná otázka pak nutí autora věnovat se všem kategoriím, neboli celému objemu dat, což vyžaduje text velkého rozsahu a znesnadňuje podrobnější analýzu dílčího tématu školních a intelektuálních poznatků.

Přitom právě toto téma slibuje mnohé, mimo jiné ve spojení s názorem D. Kubína, že pohled žáků na školní a intelektuální poznatky se mohl proměnit v souvislosti s proběhnuvší kurikulární reformou, která nově deklaruje důraz na klíčové kompetence. Autor pak stěžejní část teoretického úvodu velmi účelně věnoval prostudování Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a také rámcových vzdělávacích plánů jednotlivých škol.

Namísto je také přiblížení vývojového období s důrazem na abstraktní myšlení v období stadia formálních operací dle Piageta, spojené se zesílenou kritičností, ale také pojednání o motivaci k učení ve spojení s teorií vztahu k poznání B. Charlota.

Vzhledem k významu tématu školních a intelektuálních poznatků by podle mého názoru bylo vhodné věnovat se v teoretické části více dosavadnímu poznání v oblasti vztahu k poznání, a sice připomenutím toho podstatného, co konkrétně o této dílčí kategorii vypověděly předcházející výzkumy PSŠE.

Tytěž materiály (konkrétně texty Štecha či Pýchové, jež autor uvádí v seznamu literatury) se zároveň mohly stát solidní základnou pro hlubší diskusi vlastních závěrů s literaturou. Například Štechův text Děti v bilancích svého poznání (In PSŠE: Čeští žáci po deseti letech, s. 125 – 147) poskytuje na prostoru tří stran srovnání výsledků kategorie ŠIP z let 1992 a 2002, včetně jejich interpretace; představení jeho závěrů ve stručnosti by otevřelo poměrně snadnou cestu k diskusi vlastních zjištění a ušetřilo by rozsáhlou prezentaci starých dat.

Autor textu spolu se svou kolegyní získali velmi kvalitní základ výzkumu (sběr dat, přepisy, přiřazení do kategorií, statistické zpracování), který vyžadoval velký objem řemeslné

práce, bez níž by se žádný výzkum neobešel. Dokázali si poradit s velmi rozsáhlým materiálem, což jim jistě bude velkou zkušeností pro případné další výzkumné projekty. Pro zpracování dat využili síť kategorií, kterou poskytli výzkumníci PSŠE v minulých letech a zvolili také stejné postupy statistického zpracování.

Daniel Kubín se na poměrně rozsáhlém prostoru věnuje popisu všech kategorií a srovnání jejich sycení v jednotlivých letech. Za výzvu, se kterou se autor v textu nejvíce potýká, považuji právě snahu uvést v textu veškerá data, která k použitým kategoriím poskytl počítač. Děje se tak podle mého názoru na úkor srozumitelnosti textu, ale především ke škodě velmi zajímavého tématu školních a intelektuálních poznatků ve světle reformy koncepce vzdělávání, která mohla více vyniknout. Práce je zavalena příliš mnoha stránkami, pečlivě popisujícími data bez interpretačních výstupů, které mohly být vynechány a text by tak (při zpětném pohledu) neztratil na kvalitě; spíše naopak. Schází však jasněji formulované závěry (otázky, které vyvstaly), které by práci scelily.

Kategorie ŠIP je v poslední třetině práce podrobena důkladnější analýze, především s ohledem na otázku v úvodu představených klíčových kompetencí. Tato část textu je nejsvětlejším momentem práce a přináší také jasné a srozumitelné závěry. Autor prokazuje schopnost kritického odstupu, když vyhledává uvnitř kategorií možné odrazy klíčových kompetencí, které deklaruje tzv. Bílá kniha. Jeho schopnost identifikovat klíčové kompetence uvnitř sítě kategorií svědčí o výborné znalosti materiálu.

Oceňuji také kvalitativní vzhled do materiálu, tam kde autor přibližuje obsahy kategorií pomocí typických výroků a hodnotí jejich obsahovou proměnu (kap. 10).

Text je psán kultivovaným jazykem – je stylisticky výborný - a je dobře logicky členěn. Výjimkou z hlediska čtenářského jsou právě poměrně dlouhé pasáže prezentující data v podobě smršti slov a čísel (viz Poznámku čtenáře), mnohdy bez jasnějších interpretačních výstupů.

Práce má všechny požadované náležitosti: titulní list, prohlášení, abstrakty v češtině a angličtině, obsah, vlastní text, seznam literatury a (v tomto případě nepostradatelné) přílohy. Rozsah práce (56 stran plus přílohy) odpovídá doporučenému rozsahu. Odkazy na literaturu jsou v pořádku.

Poznámka z čistě čtenářského (a na vlastní pohodlí zaměřeného) úhlu pohledu:

Ač je to úkol velmi nesnadný (zvláště s ohledem na množství údajů ze statistického zpracování), považuji za vhodné zařadit do textu jen ty údaje, které jsou základem pro nějaký závěr, jim se podrobněji věnovat a všechny detailní číselné údaje poskytnout jen v přehledné tabulce. Je to velká výzva, o tolik obtížnější, že jde o první větší text v průběhu studia.

Ze stejného (čtenářského) důvodu pak v úvodu prezentace dat postrádám celou použitou síť kategorií (případně jasný odkaz na to, že je k dispozici v příloze). Před čtenářem, který přímo nepracoval s podobnými daty, totiž stojí velký úkol zorientovat se v množství uváděných kategorií a jejich podkategorií (včetně jejich dalšího vnitřního členění), které vystupují jako aktéři komplikované hry s čísly a s jejichž názvy se dříve nesetkal. Možnost znovu se vracet k zobrazené síti kategorií by velmi napomohla porozumění prezentovaným datům.

Pokud se autor rozhodl věnovat se podrobně prezentaci prakticky veškerých dat ze statistického zpracování, je velkým rizikem také jistá nekonzistence v terminologii, která znesnadňuje orientaci v tématu. (Například (s. 29) jediné užití termínu *osobnostně sociální poznatky* pro souhrn několika kategorií, který je vzápětí představen jako oblast *SVOR – Sociálně vztahové a osobnostně rozvojové činnosti a poznatky*, přičemž jedna z důležitých kategorií má název *Sociálně vztahové poznatky a dovednosti*, způsobí v nezasvěceném čtenáři velký zmatek, a je proto podle mého názoru třeba našlapovat opatrně, s ohledem na čtenáře průměrné inteligence.)

Jde o velmi kvalitní bakalářskou práci, obsahující mnoho zajímavých momentů. Na větším prostoru a s možností lepšího dotažení závěrů by měla potenciál stát se výbornou prací. Jako oponent hodnotím práci jako výsledný produkt; přikláním se k hodnocení **velmi dobře**.

V Praze dne 22. 5. 2012

PhDr. Veronika Francová